

กลุ่มภารกิจจดหมายเหตุและสารนิเทศท้องถิ่น

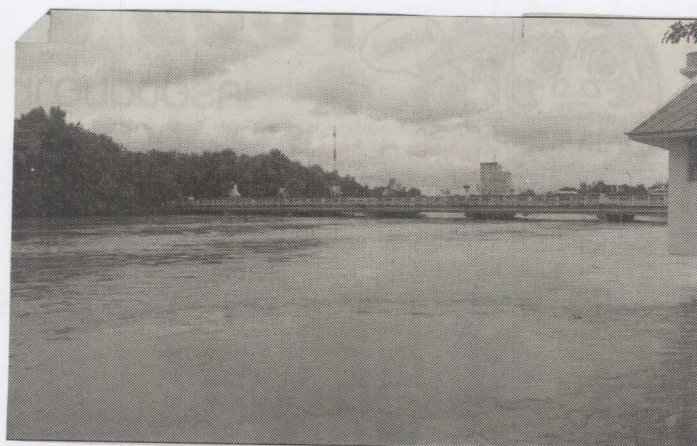
สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยแม่โจ้

NORTH CLIPPING 2554/ 00295

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	16 ส.ย. 2550	17	5814	10

ลุ่มน้ำปิง.....ลุ่มน้ำแห่งชีวิต

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	16 ส.ย. 2550	17	5814	10

ลุ่มน้ำปิงเป็นลุ่มน้ำที่ใหญ่ที่สุดในจำนวน 8 ลุ่มน้ำลุ่มน้ำปิงมีพื้นที่รับน้ำประมาณ 35,000 ตารางกิโลเมตร ซึ่งครอบคลุมระบบแม่น้ำเจ้าพระยาประมาณร้อยละ 22 ของพื้นที่ และกระจายสู่พื้นที่ส่วนต่างๆ ประมาณร้อยละ 24 ของอัตราเฉลี่ยน้ำท่าแต่ละปี ภายหลังกลางศตวรรษที่ 19 มีการค้าขายกับประเทศตะวันตกทำให้ไม่ล้าจากป่า

ภาคเหนือกลายเป็นสินค้าส่งออกของสยามประเทศ ท่อนซุงจำนวนมากถูกส่งลอยลงแม่น้ำปิงเพื่อส่งขาย และเก็บภาษีตามท่าเรือของศูนย์กลางเมืองต่างๆ ตลอดแนวแม่น้ำปิง ลุ่มน้ำปิงเป็นหนึ่งใน 4 ลุ่มน้ำของภาคเหนือตอนบนรวมถึงลุ่มน้ำวัง ยมและน่าน ไว้ด้วยซึ่งไหลมาบรรจบกันเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดนครสวรรค์ ปริมาณน้ำจากทั้ง 4 ลุ่มน้ำที่รวมกันนี้คิดเป็นร้อยละ 70 ของปริมาณน้ำท่าทั้งหมดโดยเฉลี่ยทั้งปีที่หล่อเลี้ยงระบบเจ้าพระยาทั้งหมด รวมทั้งระบบการกักเก็บน้ำในเขื่อนคลองชลประทานต่างๆ ที่เป็นแหล่งรวมความเจริญรุ่งเรืองของชาวสยามและเมืองต่างๆ ของไทย

ดังนั้นศูนย์รวมอำนาจทางเศรษฐกิจ และการเมืองของลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่างจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญที่จะปกป้องคุ้มครองลุ่มน้ำตอนบนทั้ง 4 ลุ่มน้ำจากกิจกรรมใดๆ ที่จะมาคุกคามทำลายกระบวนการบริโภคน้ำในลุ่มน้ำตอนล่าง ในปี 2507 เขื่อนภูมิพลซึ่งเป็นเขื่อนที่ใหญ่ที่สุดได้สร้างเสร็จสิ้นสมบูรณ์ ณ จุดนี้ทำให้ลุ่มน้ำปิงถูกแบ่งออกเป็นตอนบนและตอนล่างอย่างเป็นรูปธรรม เขื่อนภูมิพลมีศักยภาพในการกักเก็บน้ำได้ปริมาณสูงสุดประมาณ 9.7 พันล้านลูกบาศก์เมตร เปรียบเทียบกับปริมาณน้ำไหลเข้าเฉลี่ยต่อปี 6.6 พันล้านลูกบาศก์เมตร จากบริเวณพื้นที่รับน้ำ 26,400 ตารางกิโลเมตรเมตร การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยได้ทำการติดตั้งเครื่องกำเนิดไฟฟ้ากำลังผลิต 713 กิโลวัตต์ การป้องกันและบำรุงรักษาขีดความสามารถของระบบการชลประทาน ตลอดจนการควบคุมระดับน้ำ และอุปกรณ์การผลิตไฟฟ้าได้กลายเป็นองค์ประกอบหลักที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในความพยายามที่จะบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและลุ่มน้ำต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของลุ่มน้ำปิงตอนบน

ลุ่มน้ำปิงเป็นส่วนหนึ่งของระดับการเปลี่ยนแปลงที่เริ่มต้นจากกรุงเทพฯ ไปสู่ที่ราบลุ่มในภาคกลาง และเลยขึ้นไปยังจังหวัดนครสวรรค์ ก่อนจะขึ้นไปสู่ภาคเหนือตอนล่างเรื่อยไปจนเข้าสู่บริเวณหุบเขาสำคัญๆ ทางภาคเหนือตอนบน และไปสิ้นสุดบริเวณพื้นที่ภูเขาสูงน้ำสาขาดอนบน ซึ่งเป็นพื้นที่ผืนเล็กๆ ที่ก่อเกิดประเพณีของพื้นที่ราบ กล่าวได้ว่าระดับการเปลี่ยนแปลงมีความหมายหลายแง่มุม ทางด้านกายภาพในเชิงของภูมิประเทศ และทิศทางของลำน้ำตอนบน ทางด้านประชากรในเชิงความหนาแน่นของประชากร ทางด้านเศรษฐกิจในเชิงของเศรษฐกิจแบบบูรณาการ ทางด้านวัฒนธรรม และสังคมในเชิงของประเพณี ภาษา วิถีชีวิต และวิถีการดำเนินชีวิต ลักษณะจากศูนย์กลางสู่พื้นที่ชายขอบของระดับการเปลี่ยนแปลงนี้ ได้เน้นให้เห็นถึงการกระจุกตัวของความยากจนในชนบททางไกลของลุ่มน้ำสาขาต่างๆ ที่ตั้งอยู่สูงสุดชายขอบ

ลุ่มน้ำปิงตอนล่างที่อยู่ทางตอนล่างของเขื่อนภูมิพลตั้งอยู่ใกล้กับเขตพื้นที่ด้านตะวันตกของภาคเหนือตอนล่างในจังหวัดนครสวรรค์ กำแพงเพชร และตาก ขณะที่อาณาเขตลุ่มน้ำแม่น้ำปิงครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดตาก และกำแพงเพชร และครอบคลุมพื้นที่ส่วนน้อยของจังหวัดนครสวรรค์ แต่ภายในพื้นที่ของลุ่มน้ำปิงค่อนข้างจะมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ และจะสังเกตได้ว่า เมืองศูนย์กลางหลายแห่งของจังหวัดเหล่านี้ตั้งอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำปิง หรือใกล้เคียงกับแนวเขตพื้นที่ลุ่มน้ำ (และน้ำ) โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่ราบลุ่มจังหวัดนครสวรรค์ และกำแพงเพชรซึ่งอยู่ติดกันกับที่ราบลุ่มภาคกลาง

ซึ่งการเกษตรเชิงพาณิชย์ในเขตชลประทาน และกิจกรรมอุตสาหกรรมต่างๆ ได้ขยายตัวเติบโตในบริเวณที่ราบหุบเขาใหญ่ๆ ตลอดแนวแม่น้ำปิง และกระบวนการเหล่านี้ยังบ่งชี้การเข้าไปสู่พื้นที่หุบเขาเล็กๆ

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	16 ธ.ค. 2550	17	5814	10

ทางด้านตะวันตกอีกด้วย อย่างไรก็ตามมีข้อจำกัดพอสมควรในภาคการเกษตรได้มีการชักจูง หรือกระตุ้นอย่างต่อเนื่องในการปรับเปลี่ยนเข้าสู่การเพาะปลูกพืชที่ให้มูลค่าตอบแทนต่อคนสูงกว่า อย่างไรก็ตามมีข้อจำกัดหลายประการต่ออัตราการขยายตัวที่จะเกิดขึ้น ในแง่ของการผลิตทางการเกษตรปัจจุบันมีหลายด้านที่สมควรนำมาเป็นข้อสังเกตดังต่อไปนี้

ข้าวนาดำ ในจังหวัดของลุ่มน้ำปิงตอนล่างมีพื้นที่ชลประทานที่กว้างขวางที่สามารถผลิตข้าวได้หลายครั้งต่อปี พื้นที่ชลประทานบริเวณที่ราบลุ่มของจังหวัดตากมีพื้นที่จำกัดและขยายเข้าไปในที่ราบลุ่มอันกว้างใหญ่ระหว่างหุบเขาในจังหวัดต่างๆ ของลุ่มแม่ปิงตอนบน ซึ่งการชลประทานตามประเพณีดั้งเดิมถูกทดแทนด้วยโครงสร้างชลประทานที่ทันสมัย ในพื้นที่ภูเขาของจังหวัดตากและจังหวัดอื่นๆ ในลุ่มน้ำปิงตอนบนจะพบว่ามี การทำนาบนพื้นที่ผืนเล็กๆ กระจุกกระจายอยู่ทั่วไปในบริเวณหุบเขาแคบๆ หรือพื้นที่เอื้อต่อการทำนาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการผันน้ำจากเหมืองฝายและคลองส่งน้ำมาช่วยในการปลูกข้าวนาดำตามฤดูกาลที่ปฏิบัติกันมาเป็นเวลาช้านาน โดยองค์กร(เหมืองฝาย)การจัดการน้ำตามประเพณีของชุมชนท้องถิ่น การปลูกพืชไร่อายุสั้น ข้าวโพดเป็นพืชไร่อายุสั้นที่มีการปลูก

มากที่สุดในพื้นที่ลุ่มน้ำปิงซึ่งผลผลิตส่วนใหญ่นำไปใช้ในการผลิตอาหารสัตว์ นอกจากนี้ยังมีการปลูกพืชตระกูลถั่วเป็นบริเวณกว้าง เช่น ถั่วเหลือง ถั่วเขียว และถั่วลิสง แต่ก็มีพื้นที่สูงในหลายพื้นที่ที่เคยปลูกพืชตระกูลถั่วเหล่านี้ได้เปลี่ยนเป็นปลูกข้าวโพดแทนในช่วงเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมา

การปลูกพืชไร่อายุยาว จังหวัดต่างๆ ในลุ่มน้ำปิงตอนล่างได้ขยายพื้นที่อย่างกว้างขวางเพื่อปลูกพืชอุตสาหกรรมอายุยาว โดยเฉพาะอ้อยและมันสำปะหลัง ในขณะที่มีการขยายพื้นที่การปลูกอ้อยในจังหวัดตาก แต่พบน้อยมากในบริเวณที่ราบระหว่างหุบเขาและพื้นที่ภูเขาในลุ่มน้ำปิงตอนบน และปรากฏว่ามีการปลูกฝายบ้างในจังหวัดตาก ข้าวไร่เป็นพืชหลักในเขตพื้นที่ภูเขาซึ่งภูมิประเทศไม่เอื้ออำนวยให้ทำนาได้ นอกจากนี้ยังสรุปกันว่าเป็นพืชสำคัญในบริเวณที่ราบลุ่มระหว่างหุบเขาด้วยเช่นกัน

พืชผัก จังหวัดต่างๆ ในลุ่มน้ำปิงตอนล่างมีการผลิตพืชผักเชิงพาณิชย์ค่อนข้างน้อยถึงแม้จะมีการผลิตพืชผักบ้างในจังหวัดกำแพงเพชร เช่น ถั่วฝักยาว ผักกาด พริก มะเขือ เป็นต้น การปลูกกระเทียมเริ่มมีให้เห็นบ้างในจังหวัด ตากและขยายเพิ่มขึ้นไปพร้อมๆ กับการปลูกหอมแดงและหอมใหญ่โดยขยายขึ้นไปทางตอนเหนือสู่พื้นที่ราบลุ่มระหว่างหุบเขา ซึ่งก็เป็นพื้นที่ที่มีการผลิตพืชผักต่างๆ เช่น ผักกาด พริก พืชตระกูลถั่วต่างๆ มะเขือเทศ มะเขือ ข้าวโพดหวาน พืชตระกูลถั่ว พืชตระกูลหัวใต้ดิน และพืชผักอื่นๆ อีกมากมายเพื่อเพิ่มระดับการผลิต ในพื้นที่เนินเขา และพื้นที่ภูเขา ก็มีการปลูกพืชผักเมืองหนาวชนิดต่างๆ ในลุ่มน้ำปิงตอนบนมีการปลูกผักเมืองหนาวเพื่อบริโภคในประเทศและส่งออกบ้าง แม้ว่าการเพาะปลูกพืช

ผักดังกล่าวต้องเผชิญกับปัญหาการแข่งขันราคา และการนำเข้าพืชผักจากประเทศจีน

ไม้ดอกไม้ประดับ มีการทำฟาร์มกล้วยไม้ และการปลูกไม้หอมอย่างมะลิอยู่บ้างในจังหวัดกำแพงเพชรและตาก ส่วนจังหวัดในลุ่มน้ำปิงตอนบนจะมีการปลูกกุหลาบ กล้วยไม้แกลดิโอลัสและไม้ดอกต่างๆ มากมาย การปลูกไม้ดอกไม้ประดับได้กลายเป็นกิจกรรมที่สำคัญในบางพื้นที่ และของหลายครัวเรือนที่ทำเป็นอาชีพ

ไม้ผล มีการปลูกไม้ผลหลากหลายชนิดในสวนครัวของประชาชนทั่วไปในลุ่มน้ำปิงสวนผลไม้ผลิตเชิงพาณิชย์ขนาดใหญ่เห็นได้เป็นแห่งแรก คือการทำสวนส้มในจังหวัดกำแพงเพชร และไม่มีที่ไหนอีกจนกระทั่งขึ้นมาถึงจังหวัดในลุ่มน้ำปิงตอนบนที่มีการทำสวนผลไม้เป็นอาชีพหลัก ลำไยเป็นไม้ผลอุตสาหกรรมหลักที่ทำการปลูกอย่างกว้างขวางในพื้นที่หุบเขาระหว่างจังหวัดเชียงใหม่และลำพูนมีการขยายพื้นที่ปลูกมะม่วง ลิ้นจี่ และอีกหลายชนิดในพื้นที่ การทำสวนส้มขนาดใหญ่ได้เริ่มในพื้นที่

ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของลุ่มน้ำปิงแล้วจึงขยายเป็นบริเวณกว้างเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา การปลูกสตอเบอรี่ได้กลายเป็นไม้ผลสำคัญอีกชนิดหนึ่งที่ปลูกในพื้นที่ที่อยู่ในระดับสูงกว่า นอกจากนั้นยังมีไม้ผลของเขตร้อน และเขตอบอุ่น หรือเขตกึ่งหนาวอีกหลายชนิดที่นำไปขยายในพื้นที่ภูเขา โดยได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากโครงการปลูกพืช

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	16 ส.ย. 2550	17	5814	10

ทดแทนผืน และโครงการพัฒนาที่สูงต่างๆ

ไม้ยืนต้น ในขณะที่การปลูกไม้ยืนต้นบางประเภทเพื่ออุตสาหกรรมต่างๆ นับว่ามีความสำคัญในจังหวัดนครสวรรค์ และปรากฏว่ามีการปลูกยูคาลิปตัสในจังหวัดกำแพงเพชร และยังขยายขึ้นไปทางเหนือสู่จังหวัดตาก พร้อมด้วยการปลูกมะพร้าวในพื้นที่เล็กๆ ส่วนในจังหวัดของกลุ่มน้ำปิงตอนบนมีการปลูกกาแฟ และชาจีนตามพื้นที่ภูเขาของจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนการปลูกเมี่ยงตามวิถีทางดั้งเดิมคือปลูกแซมกับป่าธรรมชาติ หรือที่เรียกว่า ป่าเมี่ยงหรือสวนเมี่ยง พืชอื่นๆ (Others) มีการปลูกพืชสมุนไพร พืชผักที่ใช้บริโภคเป็นยาเห็ด พืชที่ใช้ทำสีย้อมและพืชอื่นๆ อีกมากมายที่ได้จากแหล่งป่าธรรมชาติหรือผลิตโดยการนำไม้ปามาพัฒนาการปลูกในหลายระดับจนกลายเป็นพืชท้องถิ่น พืชเหล่านี้สามารถนำมาเป็นผลผลิตสำหรับตลาดที่มีความต้องการเฉพาะ ซึ่งรัฐบาลยังไม่สามารถหรือมีความพยายามที่จะติดตามผลผลิตพืชผลเหล่านี้ในระดับต่างๆ ให้เข้าสู่ระบบข้อมูลข่าวสารหลักๆ ของรัฐได้ กระนั้นก็ตามปรากฏว่ามีการเพิ่มระดับการผลิตในพื้นที่ภาคเหนือบริเวณภูเขาที่มีสิ่งแวดล้อมซับซ้อนในจังหวัดตอนกลางถึงตอนบนของกลุ่มน้ำปิง

การเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบต่างๆ ในพื้นที่ทำการเกษตร ซึ่งเป็นหลักฐานปรากฏอยู่บริเวณจังหวัดในลุ่มน้ำปิงตอนบน องค์ประกอบที่เห็นได้ชัดที่สุดก็คือการเปลี่ยนจากทำนาและหันไปปลูกไม้ยืนต้น ซึ่งส่วนใหญ่ปลูกกันในที่ราบลุ่มหุบเขาของกลุ่มน้ำปิงตอนบน การปรับเปลี่ยนนี้มีความสัมพันธ์กับการขยายการปลูกไม้ผลในระยะแรกๆ

ประกอบด้วยลำไย มะม่วงและระบบการทำสวนผลไม้แบบผสมผสาน

การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำตอนบนเมื่อได้รับการบอกเล่าถึงทิศทาง สถานการณ์และความเสี่ยงหลายประการที่จะกระทบการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนเป็นอย่างมาก จากปัญหาสำคัญเกี่ยวกับปริมาณน้ำ ได้แก่ น้ำท่วมฉับพลัน และดินถล่ม (Flash floods and land-slides) ชาวตามลือได้รายงานสถานการณ์น้ำท่วม

ฉับพลันและดินถล่มที่ทำความเสียหายให้กับเกษตรและทรัพย์สิน บางครั้งก็เกิดการสูญเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก หลายพื้นที่ของลุ่มน้ำปิงก็รวมอยู่ในข่ายนี้ด้วย และมักจะตั้งอยู่ในบริเวณสันปันน้ำตอนบนในส่วนปลายของหุบเขาลำธารบนภูเขาสูงชัน

น้ำท่วมจากทางน้ำหลัก (Main channel floods) ความเสียหายจากน้ำท่วมครั้งใหญ่ตามฝั่งแม่น้ำปิง และลำน้ำสายหลักๆ ได้ถูกนำเสนอตามสื่อเช่นกัน และคนทั่วไปจะรู้สึกถึงความถี่และปริมาณน้ำที่สูงขึ้น ตัวอย่างล่าสุดคือเมื่อครั้งที่เกิดน้ำท่วมหลายครั้งในเมืองเชียงใหม่เมื่อปี 2548 ซึ่งกล่าวกันว่าเป็นน้ำท่วมครั้งใหญ่ที่สุดในรอบ 40 ปี เมื่อพิจารณาถึงระดับการขยายตัวของน้ำที่เข้าท่วมพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำและที่ราบน้ำท่วมถึงในช่วงเวลานั้นจะเห็นว่ามึระดับความเสียหายสูงอย่างไม่เคยมีมาก่อนและการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ แต่ในหลายตำบลและเทศบาลรัฐบาลท้องถิ่นยังขาดข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และทักษะและประชาชนผู้ซึ่งรับบริการจากรัฐบาลท้องถิ่น (โดยเฉพาะในพื้นที่ยากจน) ให้มีความสำคัญมากกว่าต่อการใช้งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อการสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และบริการต่างๆ ที่ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวมากกว่าในชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตามหลายกระทรวง และหน่วยงานต่างๆ และโครงการต่างๆ ของกระทรวงถูกจัดองค์กรใหม่ เพื่อเน้นความสำคัญไปในระดับท้องถิ่น และโดยเฉพาะเพื่อสนับสนุนการริเริ่มดำเนินการที่เกิดจากชุมชนในท้องถิ่น และปรากฏว่ามีความพยายามของชุมชนท้องถิ่นในการจัดองค์กรของตนในลักษณะและรูปแบบต่างๆ ซึ่งรวมถึงเครือข่ายท้องถิ่นที่กำลังเริ่มที่จะสร้างพันธมิตรในระดับที่กว้างขึ้น ความเปลี่ยนแปลงทั้งหลายนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากที่ท้องถิ่นได้รับการศึกษา ข่าวสารข้อมูลมากขึ้น และเกิดความตระหนักในหมู่สาธารณชนในลักษณะที่เชื่อมต่อกับกระแสในระดับนานาชาติ และระดับโลกมากขึ้น